

A régi belváros

Gyönyörű könyv *A régi belváros*: öröm ránézni, öröm végiglapozni, öröm megkísérelni a régi házak fölismerését. Rudolf Alt, Jacob Alt, Carl Schwindt, Sebastian Rosentingl, Josef Kuwasseg, Slawikowski Ádám, Walzel, Ludwig Robbock, Höschl József, Paur, Wasquez — ha nem tévedek, kivétel nélkül — XIX. századi metszetein, nyomatain. Egy ismerős-ismeretlen, kicsit bárokk, de inkább klasszicista jellegű város képét látjuk — igen szép nyomdal kivitelben. Elismerésre méltó *Szegleth* Károly borító- és kötésterve, dicséretesek *Bakos* Margit reprodukciói, dicséretes *Szedlák* György műszaki szerkesztő és a Kossuth-nyomda munkája.

A Pestet szerető ember elragadtatott lelkesedése azonban csak addig tart, míg a könyvben, mint műalkotásban gyönyörködik, amíg csak a képeit nézegeti. *Pereházy* Károly kusza szövegét azonban nem szabadna elolvasni. Építészettörténeti ismereteit nem vonom kétségbe, mivel nélkülözöm hozzá a kellő fölkészültséget. A szerző azonban nem tudott megbirkózni azzal a nehézséggel, hogy az adott terjedelemben nem lehet belesűríteni Pest egész történetét — a városnév eredetének (a szerző beállítóságánál jóval vitatottabb) kérdéséről művelődéstörténeti érdekességek fölvilágításán keresztül napjaink új középületeinek a leírásáig. Eppen ezért el kellett volna döntenie, hogy mire összpontosítja a figyelmét. S a képanyag szinte magától értetődően kínálja föl az összpontosítás témáját.

Ennek ellenére a tanulmány jobbik része a város történetének összefoglalása a XVIII. századig. Noha ebben is vannak vitatható aránytalanságok, az igazi zűrzavar ezután kezdődik. Fölbomlik a tárgyalás eddig tartó időrendje, a szerző hol előre szalad, hol visszalép. Választhatná rendező elvül a különböző építészeti stílusok megjelenését, választhatná a térképet vagy a közölt képeken láthatókat. A szerző azonban nem követi az építészeti stílusok pesti kibontakozásának rendjét. Noha a régi belvárosnak több egykorú térképe fennmaradt, ezek egyikét sem közli. A képeket pedig mintha nem is látta volna tanulmánya megírása előtt. A könyvben látható régi épületek jelentős részéről szava sincs vagy csak felsorolásokban említi őket. Ha már térképet nem közöl, legalább megmondaná, hogy a tárgyalt vagy a megemlített épületek hol, mai néven melyik utcában található; gyakran azonban erről is megfeledkezik.

Az voltaképpen érdekes, amit a város köztéri szobrairól elmond, de ugyanúgy nem kötődik a városkép leírásához, ahogy a cégtáblák ismertetése is teljesen ötletszerűen bukkan föl a kötet vége felé. Súlyosabb bajok vannak a művelődéstörténeti érdekességekkel: ezekkel kapcsolatban ugyanis nem csupán elmondá-

suk helye és szükségessége vitatható, de a tévedések sem hiányoznak. Így például Kuitsár István — több más dicséretes vállalkozása mellett — nem volt a Tudományos Gyűjtemény kiadója; mivel Fáy András 1818 és 1823 között vidéki birtokán gazdálkodott, nehezen képzelhető el, hogy Kalap utcai házában került „először” szóba az 1821-ben megjelent *Aurora* kiadásának a terve.

A térkép mellett az időt sem kedveli a szerző. Arról, hogy a császári csapatok 1848-ban is bevonultak Pestre, elfelejt említeni tenni (mint ahogy március tizenötödikéről is elfeledkezik, pedig ennek ürügyén szólhatna a Pilvax régen lebontott épületéről és a *Landerer*-nyomda házáról is). Ezzel szemben részletesen ismerteti a város 1849-es elfoglalását követő eseményeket, majd ezután szól Hentzi tábornok városromboló ágyúzásáról; noha e maradó nyomokat hagen bűntető akcióra természetesen korábban került sor. Előbb beszél Feszl Frigyes „nagyszerű” Vigadójáról, aztán ismerteti a Pollack-féle Redoutban lezajlott eseményeket, majd ugyanabban a mondatban viszszaér ismét a Vigadóhoz. Ezután — noha a „régibeli városhoz” elég kevés köze van, ha a „régibeli” a képeken látható kort — egy mondatba kerül a KMP 1918-as nagygyűlése, a Turul Szövetség megalakulása, Imrédy mozgalmának elindítása és a Történelmi Emlékbizottság előadásai a Vigadó épületében.

Ki tudja, miért kell — itt — részletesen szólni arról az építészeti nem túl jelentős házról, ahol Vitkovics Mihály vagy Fáy András lakott; amikor nem jut hely például az Angol királyné vagy a Károlyi-palota részletesebb ismertetésére. Pedig az előbbiben, amiről azt sem tudjuk meg, hogy hol volt, hosszú ideig lakott Deák Ferenc; az utóbbiban pedig Bártfay László, a talán legfontosabb pesti „irodalmi szalon” házigazdája. Bosszantó hiányossága a könyvnek az, hogy a régi pesti városházáról, az egykor híres pesti Német Színházról, a Grassalkovich-palotáról és még sok más eltűnt szép belvárosi épületről nincs, vagy alig van mondanivalója. Azokról sem, amelyek szerencsésen megmaradtak, mondjuk az „angol kisasszonyok” templomáról, a Szerb templomról vagy a pálosok könyvtáráról... Megtudjuk viszont, kik tervezték legújabb, semmiképpen sem „régibeli” középületeinket a mai belvárosban.

Az védhető, hogy a szerző a „régibeli városnak” a mai belváros területét tekinti, tehát beleérti az egykori Lipótvárost is. Az is, hogy az 1837-ben megnyílt és rég lebontott Nemzeti Színház kedvéért ezt a határt is átlépi, de akkor vajon miért mellőzi a Nemzeti Múzeum épületét? És a kérdések még hosszan folytathatók lennének.

Rendkívül sajnálatos, hogy ez a gyönyörű kis könyv, amely aránylag olcsó is, ilyen bosszantóan gyenge szöveggel jelent meg. (*Képzőművészeti*)